

Andelko Badurina

RAZVOJ SAKRALNOG PROSTORA (IX)

III. Visoke nekršćanske civilizacije

2. Religije pretkolumbovske Amerike

Pod izrazom religije pretkolumbovske Amerike podrazumijevamo tri visoke kulture koje su postojale na američkom kontinentu prije dolaska Evropljana a koje su svoj vrhunac proživljavale od 6. do 16. stoljeća. To su *Azteci* koji su nastavali današnji Meksiko, *Maya* koji su nastavali Jukatan i okolna područja te *Inka* koji su nastavali područja današnjeg Ekvadora, Čilea i Perua.

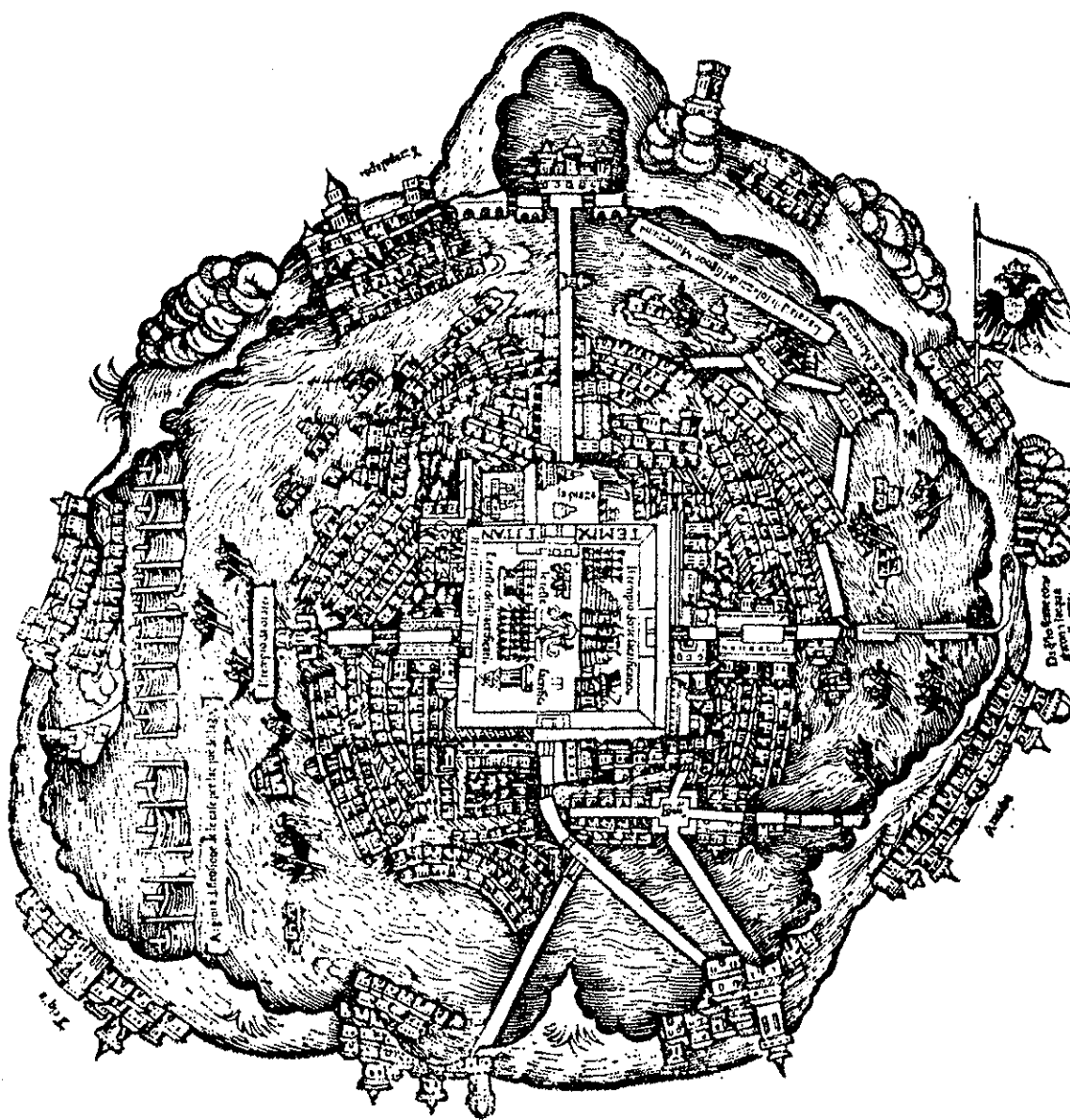
Za te narode znanstvenici često upotrebljavaju izraz da su bili »opsjednuti Bogom«. U dnu njihova »viđenja svijeta« stoji vjera u čvrstu povezanost čovjeka s božanstvom. Vanjski izraz te vjere je težnja da se umilostive zle sile a pridobiju dobre. U tu svrhu treba se uključiti u ritam prirode da bi se spoznale tajne kozmosa u cilju njegova trajanja i održavanja. Pri tom se ne gleda na osobnu »korist« nego se teži za tim da se osigura trajni život sveukupnog svemira i čovječanstva.

I božanstva i društvo uređeni su hijerarhijski. Na vrhu stvaranja je prvobitni par (dvojstvo): *Ometecuhtli* (gospodar dvojstva i *Omeciuatal* (gospodarica dvojstva) koji prebivaju na 13. nebu gdje je zrak hladan, dragocjen i mekan. Iz plodnosti tog para rođeni su svi bogovi i ljudi. Najznačajniji čin stvaranja je bilo rađanje Sunca, a ono je uslijedilo kao plod žrtve i krvi jednog od bogova. Sunce je izvor života, njegova toplina je krv svemira, a njega pak, da bi sjalo, treba hraniti krvlju (ljudi). Da bi se Suncu omogućilo njegov životvorni hod i da ga smrtni sjene ne bi zauvijek zamračile, treba mu svaki dan osigurati hranu, »dragocjenu vodu« (*chalchiutal*), a to je ljudska krv, jer je ona najdragocjenija stvar na svijetu i na nebesima. Žrtvovanje ljudi je sveta dužnost prema Suncu, ali i prema svim ostalim ljudima da bi i oni mogli preživjeti. Te žrtve jednostavno osiguravaju trajanje svemira i čovječanstva.

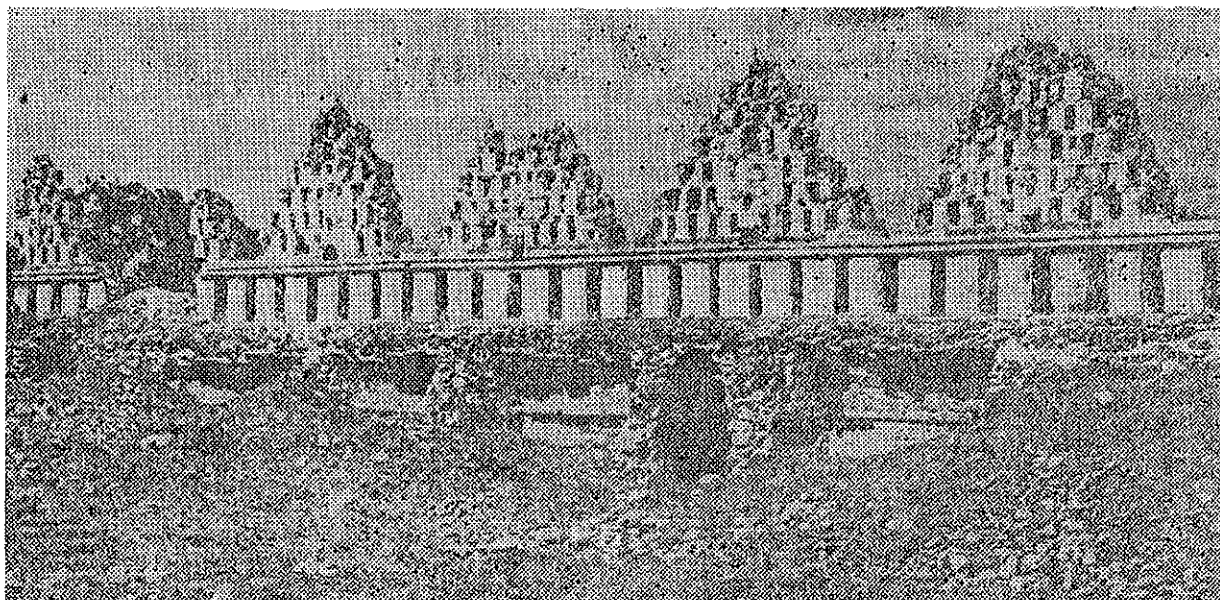
Zbog svega toga treba pažljivo pratiti »život« zvijezda, a posebnc Sunca da bi se moglo spoznati njegovu volju i odrediti vrijeme žrtvovanja. Zbog toga će kod tih kultura biti veoma razvijena astronomija i mjerenje vremena koje je bilo dovedeno do savršenstva.

Sakralni prostori tih kultura bit će posvećeni upravo ovim dvama aspektima života — žrtvovanju i kalendaru.

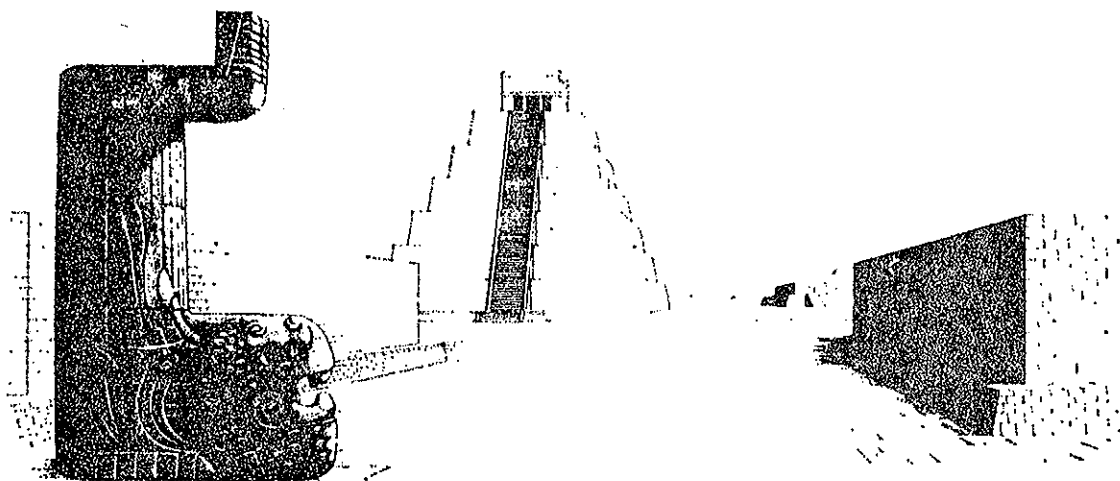
Njihovi hramovi nisu ni stan božanstva niti su mjesta okupljanja ljudi nego su jednostavno gigantski žrtvenici (nešto poput ziggurata u staroj Mezopotamiji (Sl. 1 i 2). To su ogromne stepeničaste piramide

Slika 1. Meksiko, »Grad bogova« kako su ga vidjeli konkvistadori u 16. st. Na sredini je ogromno svetište s hramom i pratećim sakralnim prostorima. Cijeli grad je organiziran i usmjeren prema svetištu.

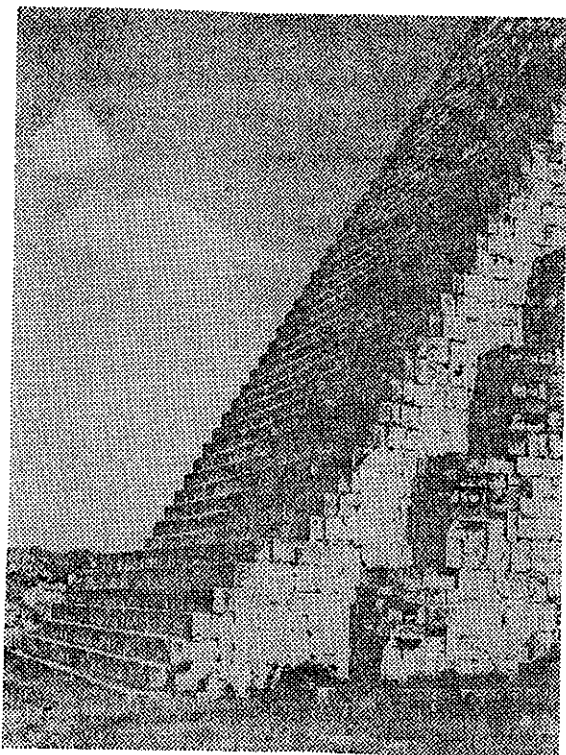
Slika 2. Tzv. »Kuća golubova« u Uxmalu na Jukatanu. Niz hramova u obliku galubinjaka.

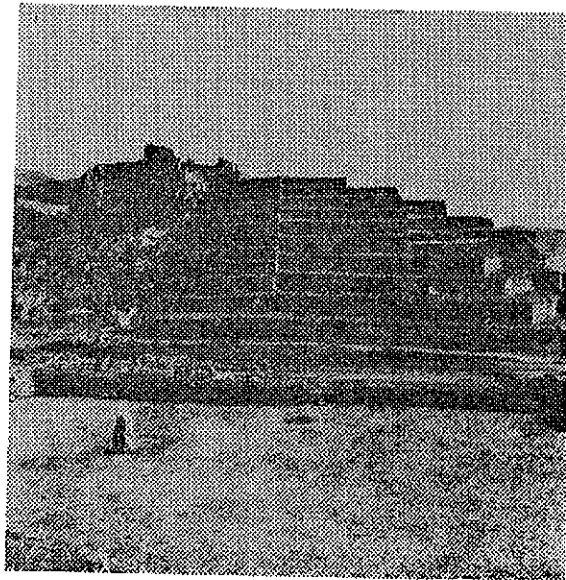
Slika 3. Rekonstrukcija jednog hrama i Chichen Itza na Jukatanu. Lijevo je kameni stup vratiju u obliku pernate čegrtuše.

na vrhu kojih je kockasti žrtvenik, da bude što bliže Suncu (Sl. 3). Na tom žrtveniku svećenik svaki dan prinosi žrtvu, dok ljudi to žrtvovanje sa strahopoštovanjem i nadom gledaju sa strane oko piramide. Ta stupnjevitost i piramidalni oblik hrama slika je hijerarhijskog uređe-

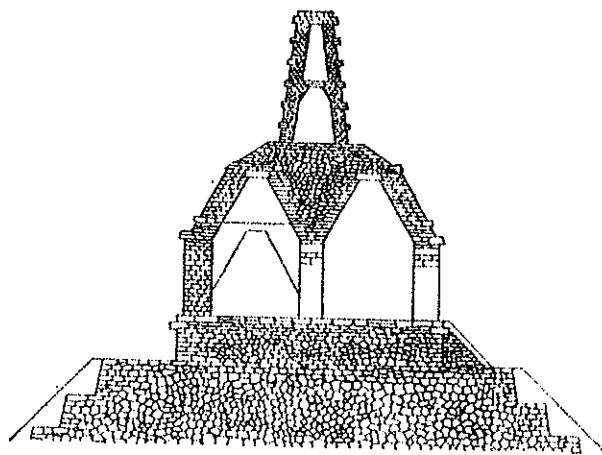
nja svemira i ljudskog društva (Sl. 4 i 5). Unutrašnji prostor u tim hramovima gotovo i ne postoji, ili je veoma malen, a služi za čuvanje svetih predmeta, osobito noža od obsidijana kojim svećenik žrtvi vadi živo srce i prikazuje ga Suncu te za pripremanje žrtava (Sl. 6).

Slika 4. Detalj ogromnoga piramidalnog hrama u Uxmalu.

Slika 5. Piramidalni hram u Machu Picu u Peruu.

Slika 6. Sunčev hram u Palenque (Maya). Presjek. Unutrašnjost je dvobrodna.

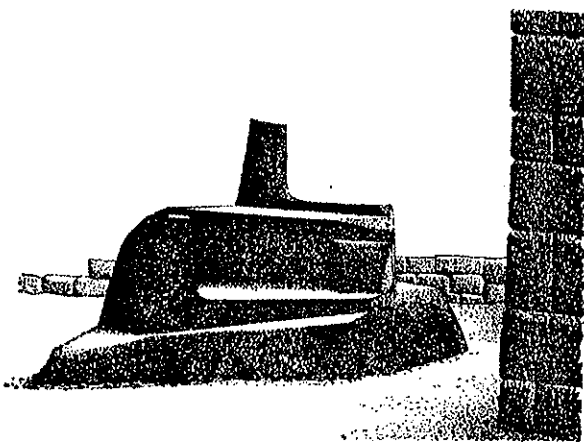
Azteci su prinosili isključivo ljudske žrtve. Da bi se osigurao dovoljan broj žrtava, postojala je institucija »svetog rata« ili su pak u svrhu žrtvovanja posebno odgajali članove vlastita plemena.

Kod Maya su ljudske žrtve veoma rijetke, a mjesto njih žrtvuju životinje, plodove (osobito kukuruz), jelo i cvijeće. To bacaju u »svete bunare« koji se u tu svrhu posebno grade.

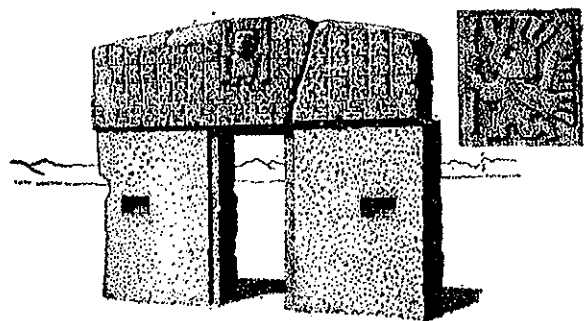
Inka su Suncu žrtvovali samo hranu i plodove. Kod njih je i kralj, koji je u stvari jedini pravi Inka, bio štovan poput božanstva pa su i njemu prinosili žrtve u hrani, odjeći i zlatu koje je on upotrebljavao. Na taj je način i njegova palača bila svojevrstan sakralni prostor. Kod njihovih hramova predvladava trapezoidni oblik u cjelini i u detaljima.

Kod Azteka i Maya hramovi su izvana bili obloženi zlatnim listićima i dragim kamenjem živih boja, dok su Inka svoje hramove izvana ukrašavali samo u posebnim prilikama.

Poseban sakralni prostor kod tih kultura tvorili su kalendari koji su podizani u obliku građevina. Za mjerenje vremena grade se vertikalne mase različitih veličina i oblika a po hodu njihovih sjena mjeri se vrijeme (Sl. 7), dok se pak sami kalendari rade u ogromnim reljefnim ploham na otvorenom (Sl. 8)

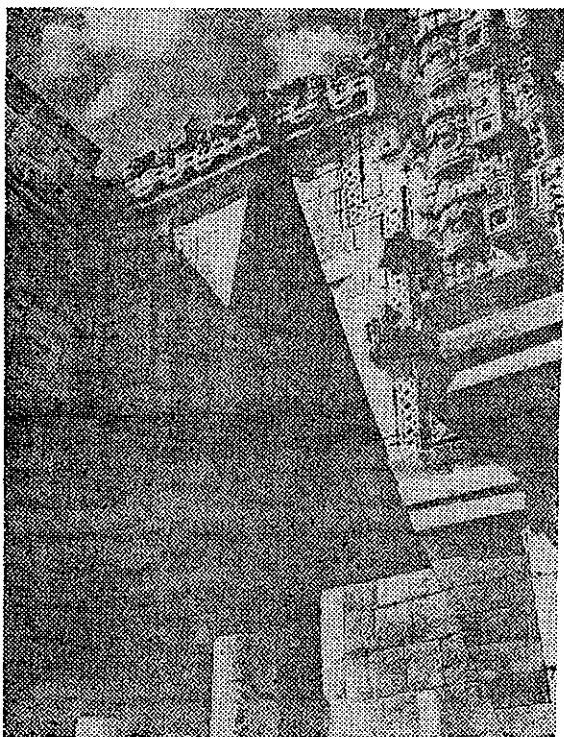
Slika 7. Sunčev hram u Machu Pichu. Sjena ugla zgrade koja se nalazi na desnoj strani pada na »skulpturu« i po njezinom položaju mjere se sati i godišnja doba.

Slika 8. »Sunčeva vrata« na visoravni Bolivije. Služila su za mjerenje vremena, a ujedno je na njima u reljefu uklesan i kalendar

Kod Inka je postojao još jedan oblik sakralnog prostora, a to su »samostani« za »izabranice Sunca«. U Cuzku je bio poseban dio grada odijeljen od svijeta, zvan Aklahuazi, u kojem su živjele te djevice kao »zaručnice Sunca« i njih nitko od ljudi nije smio vidjeti. Zbog toga su bile ograđene visokim zidom bez prozora, a glavno pročelje je gledalo na glavni trg nasuprot Sunčevu hramu, a bilo je ukrašeno velikim reljefima. Te djevice bile su poseban, nekrvan oblik žrtve Suncu.

Kod Maya je postojao i kult falusa te su se podizali ogromni faloidni stupovi, a u Uxmalu na Jukatanu je postojao i poseban hram falusa (Sl. 9).

Slika 9. Ulaz u vladarevu palaču u Uxmalu. Ispred ulaza je ogromni kameni falus.

Oko hramova se uvijek nalaze veliki razni prostori s kojih narod prati žrtvovanje, a na njima se odvijaju i obredni plesovi koji su veoma česti.